

SỮA NESTLÉ MÈP CON CHIM

SỨC KHỎE CỦA TRẺ CON NHIỀU CHẤT BỔ

Bao thầu cho Chính-phủ Pháp Độc quyền bán cho các nhà thương, các nhà hộ sinh các nhà thương binh và các trường học (Lycées) & khắp Đông-Dương

VIÊN-DÔNG TỒN-TÍCH HỘI

Cần Hộ trợ - bán SEQUANAISE thành lập Hội này Công ty và danh hiệu vốn 4.000.000 (bốn triệu) đồng

GIÚP NHỮNG NGƯỜI ĐÈ DÀNH TIỀN Mưu sinh hạn - trợ (Tinh) 440.386.57

PHÁT HÀNH PHIẾU 1.000\$

CÁCH THỨC GÓP PHIẾU:

- 1- Tiền góp ngay một lần 575.000
2- Góp làm 12 tháng mỗi tháng 50.000 kỳ hạn một năm 600.000
3- Góp làm 15 năm, mỗi năm 37.000... 555.000
4- Góp làm 180 tháng, mỗi tháng 5.000... 900.000

TIỀN HOÀN LẠI CÓ ĐẢM-BẢO:

- 1- Nếu trúng số trong kỳ mở số đầu tiên hàng tháng, thì được từ 5.000.000 đến 50.000.000
2- Nếu trúng số trong kỳ mở số thứ nhì hàng tháng, thì được 1.000
3- Nếu trúng số trong kỳ mở số thứ ba hàng tháng, thì được từ 500 đến 1.000
4- Mỗi năm (Tinh) 1.000

QUYỀN-LỢI

Được trợ cấp 10% lãi cho mỗi tháng... Khi ngừng góp trong 1 năm không phải đóng tiền... Chỉ góp tiếp theo và sẽ được tiếp tục phần lãi đó

SỐ 1 TIÊN-PHƯƠNG CỬU CHUYÊN HOÀN

NGUYỄN-VĂN-CUNG, CAO-LÀNH - NAM-KY BỒI ĐỖ THÂN THỂ ĐƯỢC TRĂNG KIÊN 0160 một hộp

Sự thật ai chắc đã tin chưa? Dờ hay ai nào quan tâm đến Nhưng chỉ có một cách là cần đưa, thể và thí nghiệm mới biết sự hay đó.

Bach-Tram-Diệp
* Theo gọi là đầu tiên trong 44 chất... công nghiệp cứu theo pháp học là... làm chất trắng của lá trâm chỉ ra tr...

Y NHIỆM ĐỘC GIẢ

(Tiếp theo trang 7) trên mặt báo, nào mấy chục lượt khoa kiến sĩ, nào y sĩ, dược sĩ, v. v. Một nhà văn học tiến sĩ, sau khi đã được liệt vào hàng văn nhân thì đã nói nổi biết bao dư luận trong báo giới; mà trái lại biết bao nhiều người đã tận tay hi sinh cả cho nghệ thuật, chịu chìm khuất dưới cách lãnh đạm của người đồng xứ!

Tóm tắt lại, cái lối học khoa cũ ngày xưa mà người ta bảo cấp tiến điệt, có phần đúng, mà tựu trung cũng có chỗ sai vậy. Nói về báo giới, thì kỳ giả phải nhận là có phần đạt, nhưng than ôi! Cái kết quả trái lại, lại không được lối. Sách vở nhiều, báo vẫn làm, nhưng đại để cũng cùng một lớn chỉ mục đích như nhau cả: chấn hưng văn nghệ. Ngoài ra ta thử đối đũa mà tìm thử nào đã có mấy bộ sách bàn về kinh tế học, xã hội học, triết lý luận, hay tâm lý luận? Thế không phải học thuật ta có phần xác mà không có phần hồn, bình thờ xem đá mà bán sắc khuyết kém rui! Ai đã xem qua lịch sử nước Pháp hồi thế kỷ thứ XVIII, thì chắc sẽ cũng đồng một quan niệm mà cho lời những nhà tân học nói trên là cái ngộ điểm rất lớn vậy. Thật thế, ở bên Pháp hồi đó, chẳng những văn học thịnh hành, mà các ngành khác như khoa học, hay nghệ thuật đã xuất hiện lộ diện (Hàn lâm khoa học và mỹ thuật đã thành lập hồi đó rồi). Chẳng những mỹ lý thuyết của Mạnh-dư-tư-Cưu (Montesquieu) và Lu thoa (Rousseau) được sáng bài tôn trọng, mà các ông Laplace (nhà toán học) Bât-sê (Boacher) và Gô-rô (Groux), hội họa hay Xáp-lô (Soufflot), nhà kiến trúc) cũng danh vang lừng lẫy. Phương ngôn tây có câu: "Linh hồn trong sạch ở trong thân thể trắng kiện". Tinh thần của ta, ta có thể giữ thanh cao mai chảnh, nếu chẳng may phần xu xác phải dọa dấy. Tổng chi, một nước như nước ta chưa có thể gọi là văn nghệ có chủ nghĩa hưng mà nền kinh tế vẫn còn lũng củng.

Việc trong nước

(Tiếp theo trang 2) như đến khai phá. Hiệp sĩ thành khỏa nh được 60 mã, trúng bấp. Họ có dân giàng, đi sát trên chợ sọc nhà, qui dân lập làng & đó. Đốt kỹ chưa thóc làng nào, nên có làng nước chiêm có tin trung, nhưng mấy quana Đeo trước báo đơn trung và còn khuyển khinh họ dân nghèo trên cơ yếu làm làm ăn nên sẽ cho phép lập làng. Tháng 5 năm nay, làng An-xuân (tổng Mỹ-trương) cũng có đơn xin trung thu rằng ỹ. Quan Đeo mới lý chấp đơn và đưa yết cho anh đơn (ngày 17 tháng 5). Tuy vậy, làng An-xuân đã ý chiếm đất 11 nhiều công lao của họ dân nghèo, nên sai xin thì nào, mà quan Đeo cũng hứa cho một khoảng đất trong rừng ỹ. Đơn dân có làm đơn báo với tòa Sê Phanrang (đơn ngày 10 Juillet, 21 September và 10 Octobre 1933). Quan Sê tr qua Đeo, quan Đê khám hai lần rồi (ngày 12 tháng 7 và 12 tháng 10) mà chưa xử dứt dứt ra sao. Đốt này anh đơn đã khai triển lên công lao nhiều mà nay cho họ khất heo chiếm đất của và công họ dân nghèo bị thiệt hại cho họ nhiều. Quan trên sẽ xử như thế. Đeo nghệ

Thời-cuộc nước Tàu

(Tiếp theo trang 1) Khai chiến xa của Ông đi tới nơi so thành Hah người thợ máy thấy đường rừ ai phá trước, thì cho xe ngược lại. Lính thấy một lớp đồng nhậy lên xe giết tên cầm lái. Cách này sát sự ra thế gồm. Người ta lên tay lại đánh đuổi bọn hung dữ và tên đờng rừ lại. Công rừ tính mạng của Ông thế nào. CHÍNH PHỦ TỰ TRỊ PHÂN CỘNG HÒA BẮC. ĐÃ THÀNH LẬP Sứ kinh, 24 nov. - Có tin Bắc-bình cho hay rằng Ying-Yin-King (ông giám đốc miền hải quân ở Hoa-Bắc đã tuyên bố chính phủ tự trị. Chính phủ mới này lấy tên là: Chính phủ tự trị phân cộng của miền Đông Hồ-Bắc. TRUNG ƯƠNG HỘI ĐỒNG QUỐC DÂN ĐẢNG

Thượng-hải, 23 nov. Hội đồng Quốc dân đảng đã bàn cử ban trung ương chấp chánh xong, gồm có 100 người chờ không phải 46 như trước nữa. Các phái đều có đại biểu mà phần nhiều là về cảnh Trường giới Thạch. Chủ tịch Quảng đông và Hồ Bắc đã dự vào cuộc tự trị Hoa Bắc và không chịu đầu dự Hội đồng, cũng đều được bàn cử. EM VUA PHỒ NGHI ĐƯỢC CỬ VÀO ỦY BAN GIÁM SÁT

Thượng-hải, 24 nov. - Hôm qua đã cử xong ủy ban giám sát. Trong các cử nhân dự khuyết là ủy ban này có cả Kou Ting, em của vua Khang đê, nước Hàn nhân. NAM KINH NHƯT ĐỊNH CHỐNG LẠI CUỘC HOA BẮC

Thượng-hải, 25 nov. - Theo hãng Central News ngoại trưởng Tàu đã tuyên bố các các đại biểu ở ngoại quốc cho các nước hay rằng Nam kinh quyết chống lại cuộc tự trị miền Hoa Bắc.

Thượng-hải, 25 nov. - Theo hãng Central News ngoại trưởng Tàu đã tuyên bố các các đại biểu ở ngoại quốc cho các nước hay rằng Nam kinh quyết chống lại cuộc tự trị miền Hoa Bắc.

Thượng-hải, 25 nov. - Theo hãng Central News ngoại trưởng Tàu đã tuyên bố các các đại biểu ở ngoại quốc cho các nước hay rằng Nam kinh quyết chống lại cuộc tự trị miền Hoa Bắc.

VERRERIE LAMPISTERIE MINH - PHU 78 HÀNG - BỒ HANOI. Xưởng chế-ạo các thứ đồ dùng bằng THỦY-TINH và các hạng đèn làm đá lâu năm. Công việc tinh xảo. Giá bán phải chăng. Đl nổi tiếng khắp TRUNG, NAM, BẮC MUA SỈ TÍNH GIÁ RẤT ĐẶC BIỆT

At mắc bệnh khó khăn? Kinh niên? ... Ông bạn tôi mắc bệnh khó khăn đã 3 năm nay, dùng đủ các thứ thuốc mà vô hiệu nay dùng Tiên-Tửu và thuốc của ngài thầy hiệu nghiệm hơn thuốc nào... Mr. P. K. C. Secrétaire de la Société Agricole à TBANH-HOÀ.

“LE GOSSE” Sữa “LE GOSSE” rất bổ cho tất cả mọi người: có nhiều chất kem (Crème) rất tinh khiết. Bao thầu cho Nhà - nước năm 1932-1933. Lycées, Collèges, Maternités, Ecoles, Institut de Pédiculture etc... à Saigon. CA BẢO TRONG CÁC TIỆM TẬP HÓA Ở ĐÔNG-PHÁP. HIỆU GIẤY XANH: Giá một hộp... 0,90

TIÊU THUYẾT HU KHÓNG LƯƠNG-PHÁT dịch-thuyết số 24. Lão lý là cái là tạng đến lúc cuối cùng. Một người lấy nước thành rây lên trên quan tài; rồi mỗi người mỗi làm theo. Giá tộc họ Bà đứng xếp hàng một bên, rồi các quan khách lần lượt kéo đi. Bà đứng trước mấy người cầm cờ ở công nghênh minh chầu, rồi nói nhỏ nhỏ mấy tiếng chia buồn cùng các người đứng xung.

bằng cảm tử, ước chi có phép thần thánh mà giết ngay Vi lợi cho họ đi. Nhưng bài của báo Sinh mệnh công kích hết mang, những cái mang tin của báo Sinh mệnh đã lên lên, và các lời hăm dọa của Vi lợi, làm cho Đại bằng cũng tức tối. Trong các sự này chắc không khỏi có điều gì cho ông Bà là vậy, tức là để cho chúng. Nhưng có một điều làm cho chúng kinh hãi là bằng 74 (thời bị lay chuyển); những là nhọc phụ chúng đứng đợi ở cửa cái vào bằng thì được. Lòng cảm giận của Đại bằng đối với Vi lợi lại đã (lặng) hơn vì các sự này. Thế mà Vi lợi còn muốn phớt lờ cả vụ chúng nữa! Tây ở nước Pháp không có pháp luật, không có quan tòa cao? Đại bằng làm bằng nói một mình: không công / sau ta mà có thể cho bằng tay ta viết mặt mấy /

sau họ lại càng lộ vẻ bí ai. Nhưng ở trong cái đám đông người lên nạn kia những ai là người thật chí chí buồn với tang gia trong khi đau đớn? Trong khi đi ngang qua trước gia quyến ông Bà là vậy ai cũng làm bộ buồn rầu, nhưng qua cái phút ỹ rồi thì mỗi người mỗi đi, như đã cái bát một cái ginh nhại. Người đi qua, đi mỗi không thôi. Thật oái oái người quan biết của họ Bà, không sao kể xiết. Lần lần ở trong nhà thì đám người báo ra rồi đến đến rựi đi đi. Sau lúc dứt rồi cũng đã bỏ xuống bụi. Ở không còn ai cả. Cái chết và tá: người đã làm cho người ta xa lánh. Ngày giờ không phải đối với người chết, mà cái tin là đã của họ, mà chính cái với người sống vậy. Sự khinh bỉ... Trong nhà chỉ có một! My con đã đến trước được. Cuộc tự trị của Hết mang, các tiếng ồn đã đến được cho My con, lại thêm cái chết tinh thần của Bà là vậy. Dù bệnh tật ông đã trầm trọng đến đâu, cái chết không ngờ của ông cũng chỉ vì sự sự gì quơ họ đến tinh thần ông, bởi cái chết của Hết mang, làm cho ông phải chết theo. Lòng việc tang khi Bà là vậy báo My con bắt đầu xem các giấy tờ và tiền bạc, thì My con thấy trong hộp có một quyển sổ tay nhỏ, trong ỹ người những tin tức về sự khốn khổ ông và các việc vãn, ông có ghi các số tiền xuất rất lớn, môn nào cũng thấy ghi một chữ: đưa cho Bà... một chữ Hết mang. My con lấy làm kinh hãi, bằng tìm đến quyển sổ tay nhỏ, thì thấy

quá có những biên lai tiền đưa cho Hết mang. Các số nhập thì không thấy gì cả. Lại có ghi nhiều món tiền vay rất lớn, mà chưa hề trả. Đến tá cuối cùng trong quyển sổ nhỏ, thấy viết mấy chữ: ... Hết mang cho ta sự qu. Hết mang là Hết mang đầu, nên thật thì ông khub hủi quá 70. Trong lúc ỹ, Đại bằng chỉ cứ bước vào. Không biết vì bằng ta lo sợ hay ghen ỹ với My con, mà bởi: e - Công việc có gặp không? Hay là chúng ta có làm chung cho mone. Rồi chúng còn nói thêm: - Có thấy cái ngân phiếu hai vạn của anh phụ rồi cho tôi không? Chắc anh phụ thì đã bị ngay chiều hôm ỹ. - Không thì không thấy gì cả. Đại bằng thét vọng. My con không muốn cho Đại bằng biết sự thật này. Sự hi một của ông Bà là vậy trước: bởi là thuộc về họ me của Bà là vậy, phải để cho họ biết trước đi. Có một điều làm cho My con nghĩ không ra là thấy ở Sinh mệnh của công kích Hết mang sau thì chết; My con đoán rằng Vi lợi có ỹ ỹ trở thì Hết mang và vi lợi thì họ trở nên vẫn còn sống khỏe; Vi lợi lại còn by vọng & Lái sau: nếu muốn cứu anh, thì bằng 74 thời về cho được lại thì giờ thì Lái sau sẽ phụ chi cho tôi Sinh mệnh, tự nhiên Vi lợi sẽ đi ngay thì chi độ báo mình.

Thi nhân với sông Hương

(Theo Phụ-trương số 848)

Thời thứ 3

Thi nhân với phong triều sách mới

Sau cụ Mai-Son, Thái-Son, là đến Huế, thì trừ phải thi « ứng thi » trong quan trường ra, triều thi ở sông Hương trầm đi một khoảng. Đến lúc cụ Đào-nguyên-Phổ, Phan-châu-Trình, Vũ-phương-Trứ, mới nổi lại một hồi trong khoảng vài năm. Lúc sau này, đáng chú ý hơn, là thi nhân đã hấp thụ phong triều « sách mới » (sách Nhật và Khương, Lương nước Tàu), hay nói cách khác, là thi giới bắt đầu có tư tưởng « Âu hóa ».

Sách mới (tức sách dịch chuyên Âu Mỹ) truyền vào xứ ta, ở kinh trong một vài nhà quan đã có mà ít ai được biết được xem. Sĩ phu lúc bấy giờ được xem sách mới là như cụ Đào-nguyên-Phổ. Có có tánh ham sách mới, mua sắm được nhiều, như những quyển « Mãn tuất Chánh-biến, Nhật-bản Tam-thập-siên Duy-tân-sử, Trưng-quốc-huyền, Âm-bằng Thất-tự-do thơ v.v nhiều người mua đọc, rồi nhân đó có những bài đề vịnh. Được tin Nga Nhật đánh nhau, cụ đình-Đào có bài thi, lời nhớ mấy câu:

Nhất chiểu ta thân hưng Á thủ,
一戰倭神興亞手
Liệt cường vô phục úy Nga tâm...
列強無復畏俄心

2 CHỮ LAM

Phụ trương thứ bảy số 848 ra ngày 23-11-35 dưới bài Thi-nhân sông Hương, cột 2, chữ 忍 狂 mà sắp là 忍 狂, cột 4 trong cái đầu (1845 trở đi) chữ 9 mà sắp ngược thành chữ 6, nay đính chính lại.

Sanh thế nguyên vì tam đảo khách.
生世固為三島客
Tâm hòa cứu huyết mãn bồi chiêm.
心和仇血滿杯斟
DỊCH:

Một phen duỗi thẳng tay hưng Á
Các nước không còn mối sự Nga...
Lâm trai đáng phục người ba đảo.
Chén rượu thêm chén máu pha.

Vịnh các sách mới

Đề vịnh sách mới, thi cụ Phan-châu-Trình có nhiều bài:

1) Đề sách Am băng tự do (Sách của Lương-khải-Siêu)

Chính biến thơ thành nhưt vũ uog.
政變書成一推兩
Trung nguyên bởi thủ lộ như băng.
中原四首淚如崩
Trượng phu bất số tam giam khâu.
丈夫不數三城口
Lão đại hà kham tái chiết quăng.
老大有堪再折莖
Nhứt khê đông minh trường hữu
一去東溟長有日
Tuyệt Hên nam hải cứu vô băng.
絕憐南海久無冰
Giang hồ vô hạn thương thời khách.
江湖無限傷時客
Tam phạn diêu biên bách cảm tăng.
三飯臨邊百感增
DỊCH:

Chánh-biến làm xong ruột tự dần(1)
Trung nguyên nghẽn lại lệ đầm khăn
Miệng trai há lẽ giam ba ngục,
Tay lão nào kham gảy mấy lần.
Đông hải gần trời nay dựa bóng.
Nam dương không già dễ thương thân.
Giang hồ có khách lo đời dấy.
Độc sách này thêm cảm bội phần.

2) Đề sách Trung quốc hồn (Cùng sách Lương-khải-Siêu)

Minh hồng nhưt cử tiện văn tiên.
又為一舉便登仙

Điền hải thiên thu hận vị tiêu.
填海千秋恨未消
Thống khổ vạn ngôn hoàng chủng
痛哭萬言黃種
Cường quyền từ xương bạch nhân
強權四白人
Trực tướng chính họa duy tam
直將正學維三統
Thầy tín đơn trung vệ nhất triều.
誰信丹衷衛一朝
Đông vọng sơn bất khả
東望神山不可
Biện hương tâm sự kỳ thu triều.
辯香心事寄秋潮
DỊCH:

Chim hồng cất cánh đã lên mây,
Lập biên ngàn thu gian chữa khuây.
Tiếng khóc da vấp muôn giọt lệ,
Giọng khoe giống trắng bốn bên rầy.
Chỉ vì đường chính gin nên bọc,
Hà bởi triều riêng tỏ dạ ngay.
Chót vót con Thần trông cách biệt,
Néa hương theo giới ngọn triều bay.

3) Họa vận lạng óng Tạ-trúc-Xuyến

(Tạ lên là Đình, người Huế, có Pao bằng, lúc ấy cũng là người ham đọc sách mới):
Hoàn hải tân văn chấu cổ hy,
寰海新聞振古希
Độc quán đại cú cạnh thần phi.
讀君佳句近神飛
Vị uog thứ địa mai hoàng chủng.
未應此地埋黃種
Kỳ nại ưa thời tận bạch y.
其奈憂時儘白衣
Phủ thế công danh liệt 爾爾
浮世功名列爾爾
Tự do tư tưởng cảnh phi phi,
自由思想更非非
Hà đương nhưt là Tinh châu tích,
何當一借星洲積
Đạp phá Băng sơn vạn lý qui.
踏破冰山萬里歸
DỊCH:

Lâm tin mới mẻ giữa hoàn cầu,
Lâm tin mới mẻ giữa hoàn cầu,

Độc nổi thi người hươg đến đầu.
Không lẽ giống vàng đều hồng cả,
Khốn phượng áo trắng khéo lo âu.(2)
Cồng danh vậy vậy trò phù thổ,
Tư tưởng đầu đầu chuyện tự do!
Kìa guốc Tinh-châu như mượn
được.(3)
Bằng sơn maôn giậm đập phăng mù.
(Trên là mấy bài thi cụ Tây-Hồ vào năm 1903, 1904).

Thi của Vũ-phương-Trứ

(Vũ hiệu là Quỳnh-Chí, một nhà tân học tiên thời, bạn cụ Phan và cụ Đào.)

Đưa cụ Tây-Hồ ở Kinh về:

Ấn tuế ông nham phủ tử hư,
幼歲翁岩賦子虛
Hồng trần ngộ tảo cổ nhân cư.
紅塵誤掃故人居
Giang sơn ma kiếm hoành quan dạ.
江山磨劍橫觀夜
Phong vũ truyền đăng thống âm dư.
風雨傳燈痛飲餘
Hận lạc đàm phong kiếm xạ hổ.
恨落談鋒射虎
Xuân sanh thi hươg độc ký tư.
春生詩興獨騎驢
Quy lai họa thác như quân kỹ,
歸來宦壘如君幾
Tân báo định hoàn-đề quyền thơ.
新博瀛寰數卷書
DỊCH:

Tuổi nhỏ hồn Ông phủ trở tài, (4)
Bụi hồng lăm quét chốn am mây.
Non sông đêm ngấm thanh gươm sắc,
Mưa gió đên chuyên cốc rượu say.
Sân cạp cơn lên tuôn chuyện thú,
Cỏi lừa xuân đến chán thi hay.
Đầy quan về, mấy ai như bác,
Sách mới vài pho khéo chốt dây.

Vũ-Quỳnh-Chí tiên sanh có văn tài, người cũng khảng khái, lúc ấy có làm nhiều bài « Bát cổ khát ai 八口乞哀 » « Ai nó từ 哀奴辭 ». mở đường tư tưởng mới trong học giới không ít, đã lâu kỳ giả không nhớ hết, xem bài thi trên đủ thấy nhân cách tiên sanh là thế nào. Sau cũng trải cảnh cùng sân mà qua đời, đáng tiếc nhĩ!

Một bản thảo diều ước giá bán đến 45.000 francs

Gần đây ở xứ ta có phong trào lịch sử, nhiều tờ báo lại được nhiều tài liệu về những bức thơ có giá trị. Song ở cái xứ phần đông mắc bệnh « mù chữ » lại cảm tình về lịch sử rất lợi lẽ, nên ai thích cũng mua xem chơi vớ thôi, chưa mấy ai nhận rõ giá trị nó là thế nào.

Ở Paris ngày 25 tháng 3 năm nay, có mở hội « đấu giá bản đồ xưa ». Trong đó bản nguyên thảo tờ « Hòa ước Versailles », cũng liệt vào hàng « Cờ » ấy.

Bản thảo tờ Hòa ước ấy là phần thành tích kết thúc cuộc Âu châu đại chiến, nay mới trên 15 năm chưa xưa mấy. Song vì có giá trị lịch sử, trong đó các thống lãnh danh tướng ký tên, nên giá nó cao

lên một cách không ngờ đến 45.000 quan tiền tây.

Bản thảo này phát hiện ở nhà ông ngoại tướng Barhou, bị giải nãm ngoài ở Marseille còn cất giữ lại trên bàn giấy ông.

Thơ tình của Nữ-phá-Luân, đáng giá đã đành, đáng giá vì dấu vết của nhà anh hùng hoành liệt trên đời ít có. Đến bản nháp tờ Hòa ước mà qui giá như thế, không phải tờ liệt sử học có chừng thực đích xác mà giá trị tăng cao lên sao?

Người mình thiếu cái quan niệm sử học, nên đối với danh tích, danh nhân nước nhà, không mấy ai lưu ý sưu tập, lại làm kẻ dật chuyện thừa thừa cho sai mất cái chân tướng, đáng tiếc biết bao.

Sở-bình-Tử

Sau vài năm đó, cụ Đào-nguyên-Phổ ra Bắc làm báo, cụ Tây-Hồ từ quan về, phải thi ở sông Hương tan, còn lưu thơ thi thủ đơng nhau trong quan trường, cho đến ngày nay ngọn triều thi ở sông Hương cứ thấy trầm tịch mãi.

KẾT LUẬN

Kể thi nhân với sông Hương có 3 khoảng như trên, đầu lúc dài lúc ngắn không đồng, song có một điều lạ là những tay thi nhân đều có đeo cái vắn truân chiến theo mình, đầu nhiều đầu ít:

Nói đại lược như Đức Tùng-Thiện bị chuyện chú rở Đào-Trung mà sau xếp bút nghiên không muốn làm; Đức Tuy-Lý vì con là Hồng-Sâm mà bọn quyền thần giáng làm Huyện công, dầy vào Quảng ngãi; ông Phạm-phú-Thứ ở Hải dương về bị cái nối « Bể môn tư quá », đó là khoảng thứ nhất, không kể chuyện Cao-bà-Quát.

Còn khoảng thứ 2, thứ 3, thi cụ Mai-Son, Thái-Son, Tây-Hồ, Vũ-phương-Trứ đều mang cái vận đen, không ai thông thả vui sướng như bọn không biết thi là gì kia: Thế ra tạo vật cũng ghét thi nhân sao? hay là « thi nhân có cùng mệnh san thi mới hay » như người xưa đã nói?

Mà có lẽ thế, đã thi nhân, không cùng trước cũng cùng sau, không sông Hương đã thành nơi văn minh võ, làm nơi phong lưu cho nhà quan và nhà tư bản; tại nháo như tuồng tuyệt mất đi, không thấy tay nào xuất sắc.

VIỆT-NGÂN

- (1) Mãn tuất chính biến, báo sách thuật cuộc duy tân nước Tàu năm 1898.
- (2) Người không quyền trước chức vị gọi là áo trắng.
- (3) Khương-hư-Vi sau cuộc chính biến Tân, sang ở Tân-Gia-Ba, tự xưng: Tinh-châu-ngu-công.
- (4) Làng cụ Tây-Hồ có hòa núi chông đượ.

BÁ TƯỚC MÔNG = THẾ = TÔN

(LE COMTE DE MONTE-CRISTO)

PHÁP - QUỐC LỊCH - SỬ TIỂU - THUYẾT

Tác - giả : Alexandre Dumas

— 1 —

Dịch - giả : Nam-Son

— Vậy xin ông làm gấp cho, vì trong một giờ nữa tôi phải lên xe.

— Anh cho xe đậu trước cửa đây, rồi vào lấy.

— Nhờ ông nói lại với bà hầu-tước và cô Thanh-mây-Láng rằng tôi rất lấy làm tiếc mà phải đi xa trong ngày như ngày này.

— Rồi anh sẽ gặp cả hai người trong phòng giấy tôi đây, muốn nói gì thì nói.

— Xin cảm ơn ông, và nhờ ông chiếu cố đến cái thư ấy cho.

Ông hầu-tước bấm chuông; một người ở (Laquais) vào.

— Mấy sang nói với bà-tước Sang-vi-O rằng tao chờ ngài, nghe không!.. rồi xây qua nói với Vinh-Pho: Thôi, anh đi đi.

— Phần việc tôi chỉ là đi qua đi lại.

Ông Vinh-Pho đi ra, vừa đi vừa chạy; nhưng ra đến cổng ông nghĩ rằng làm ông quan Thảm-phân mà chạy báo báo như vậy chắc sẽ làm nao động nhân tâm trong thành phố, nên thàng đang rảo bước, uy vệ như ngày thường.

Về gần đến cửa nhà ông, ông thấy trong bóng tối như có một con ma trắng lấp lánh im chờ ông.

Người ấy là thiếu-nữ Cát-tân, vì không được tin tức gì về Đấng-Thế, nên đêm tối lên đến để hỏi thăm cho biết tình hình của nàng bị bắt vì cơ gì.

Khi ông Vinh-Pho đi đến gần, nàng rời bức tường (bàng đương đứng dựa vào tường) mà đi thẳng đến chặn đường ông. Ông Vinh-Pho đã nghe Đấng-Thế nói chuyện người vị hôn-thê của chàng, nên khi thấy Mai-thiết-Thanh, thì ông nhận ra ngay không cần đợi nàng xưng tên. Ông thấy sắc đẹp cũng kiểu cách cao thượng của nàng mà khiếp, nên khi nghe nàng hỏi về tình-hình của nàng, thì ông nghe như tưởng ông là người bị cáo mà nàng là vị quan tòa.

— Người mà có hỏi thêm đó, — Vinh-Pho nói mạnh — là người có tội lỗi quá to, tội không thể

nào cứu vớt được.

Mai-thiết-Thanh khóc òa lên; ông Vinh-Pho toan bỏ lơ mà đi, thì nàng lại chặn đường lại nữa.

— It nữa, nàng nói, xin quan cho tôi biết hiện giờ anh ở đâu, để tôi có thể dò biết chết sống ra thế nào?

— Tôi biết đâu, nó không ở dưới quyền tôi nữa, ông Vinh-Pho trả lời.

Nói đoạn, ông vội vã bước vào cửa, đóng cửa lại một cái rầm, như ngăn đỡ sự đau khổ người ta đem đến cho ông ở ngoài cửa, mà không cho vào nhà.

Những sự đau khổ có phải để xua đuổi như thế đâu. Nó cũng như cái vết thương, người bị thương đi đâu phải mang theo đó. Ông Vinh-Pho vào nhà, đóng cửa lại, nhưng vừa đi đến phòng khách thì chun run rẩy, không bước được nữa, ông thở ra một tiếng, không khác gì tiếng van khóc ông vừa mới nghe, rồi ngã vào ghế bành.

Khi ấy là bắt đầu sinh cái mụn đau rất nặng trong quá tim đã đau sẵn: Người mà ông đang hy sinh để cho thỏ cái dục vọng của ông, người vô tội mà ông bắt phải chịu khổ thế cho cha ông, lại hiện ra trước mắt ông, xanh mét và hung tợn, bắt tay người vị hôn-thê của người, cũng xanh mét như người, làm cho ông bối hân; cái bối hân này không phải làm thương, mà nó như một mũi kim, mỗi khi nghĩ đến chuyện đó qua, là nó đập vào quá tim, làm trái quá tim, mà cái vết trái ấy mỗi ngày mỗi nặng thêm, đến chết mới thôi.

Tâm thần ông sinh ra dự dự. Đã biết bao nhiêu lần ông buộc ân tử binh cho người, nhưng lần nào

ông cũng không có cái cảm tưởng gì khác hơn là cái cảm tưởng một cuộc tranh đấu giữa người bị cáo với quan tòa; mà những người bị cáo ấy bị giết vì lời buộc tội quá nghiêm khắc của ông, chết rồi không hề để lại một luồng mây u ám trên trán ông, vì họ thật quá có tội lỗi, không nữa ông cũng tưởng họ có tội lỗi thật.

Lần này thì khác hẳn: cái án chung thân cấm cố mà ông vừa mới buộc cho một người vô tội, một người vô tội mà sắp được sung sướng; ông phá hoại cả tự do cả hạnh phúc của người nữa, mới ác cho! lần này ông không phải quan tòa nữa, mà là một tên chém người.

Nghĩ đến chỗ đó, ông nghe quá tim ông nó đập, như đã tả trên. Ông cũng như một người bị thương. Vết thương còn chưa liền miệng thì rõ đến nó bắt run sợ thiết tha.

Mà vết thương của ông Vinh-Pho là vết thương không khi nào lành được, hay có lành rồi cũng lở trở ra rộng hơn, đau hơn trước bội phần.

Nếu trong lúc ấy mà có giọng nói dịu ngọt của Thơ-Nhi xin, nếu Mai-thiết-Thanh vào được mà nói: « Lấy lên Chúa trời bằng nghìn chúng ta, xử đoán chúng ta, xin ông tha vị hôn-phu của tôi cho », thì e ác là ông không kể gì những sự không hay cho ông mà đưa cái tay lạnh như nước đá của ông ra mà ký giấy thả Đấng-Thế liền. Nhưng trong bóng tối ấy không nghe tiếng gì hết, cửa mở ra chỉ để cho tên bồi phòng của ông vào báo tin đã thắng ngựa vào xe mà thôi.

Ông Vinh-Pho đứng dậy. Bỗng vọt đây như người đã thắng được

một cuộc chiến đấu trong não, chạy lại tả, lấy hết số vàng ở trong ký bộ vào túi áo, quay cuồng trong phòng một hồi, tay sờ trán, miệng lầm bầm; sau nghe tên bồi phòng đã để áo lên vai ông, ông chạy tuốt ra vọt lên xe, hối cho chạy về đường Gò-răng-cua, đến nhà ông Thanh-mây-Láng.

Thế là Đấng-Thế bị án.

Như ông Thanh-mây-Láng đã hứa, ông Vinh-Pho gặp tại phòng giấy của ông cả bà hầu-tước và cô Thơ-Nhi. Thấy Thơ-Nhi, ông Vinh-Pho tự nhiên giật nảy mình, vì sợ có ta lại xin tha cho Đấng-Thế. Nhưng, than ôi! nói ra càng xấu hổ cho cái lòng ích kỷ của người, thiếu-nữ ta khi ấy chỉ chú ý vào có một việc, là ông Vinh-Pho đi xa.

Cô thương Vinh-Pho, mà Vinh-Pho lại phải đi xa ngay khi sắp thành vợ chồng. Vinh-Pho lại không thể cho cô biết trước khi nào ông trở về, nên đáng lẽ thương hại cho Đấng-Thế, cô lại rủa và chàng vị dĩ phân rẽ cô và tình-nhân của cô.

Còn Mai-thiết-Thanh thì ra thế nào?

Nàng lại tìm Phi-Nhân để đi theo nàng, tại góc đường Lê-gờ, rồi về làng Cát-tân, thất vọng, dở chết dở sống, lên giường nằm. Phi-nhân qui trước giường nàng, nắm tay nàng đỡ lên đỡ xuống mà nàng không biết, hun đi hun lại mà nàng cũng không hay.

Suốt đêm hôm ấy nàng không biết là gì. Ngọn đèn trong phòng nàng hết dầu, tắt, mà nàng không biết là tắt, cho đến trời sáng mà nàng cũng không biết là sáng.

Sự đau đớn tưởng như đã bị mất nàng, chỉ để nàng thấy một chắc

Đấng-Thế mà thôi.

— À, anh ở đó sao? khi nàng tỉnh dậy, nhìn về phía Đấng-Thế ngồi mà nói.

— Từ hôm qua đến nay anh có xa em khi nào đâu, Phi-Nhân trả lời, rồi thở ra một tiếng tự bộ đau đớn lắm.

Ông Mô-Ren cũng chưa chịu lối nước: ông được tin sau cuộc thăm vấn, Đấng-Thế bị đưa vào lao tù; ông chạy đến nhà các bạn hữu của ông, đến nhà các nhân-vật có thể lực ở Mặt-xây, nhưng tiếng đồn Đấng-Thế là một tay giao-thông của phái Nã-phá-Luân, mà lúc bấy giờ ai cũng cho Nã-phá-Luân mưu đoạt lại ngôi vua là đại, nên ông đến đâu cũng bị tiếp đãi rất lạnh lẽo, có người lại cho ông là « trâu trắng » mà sợ không tiếp nữa kia. Ông trở về nhà, thất vọng, nhưng cũng nhận là cái « ca » quá nặng, không ai làm gì nổi.

Còn về phần Kha-dông-Thuộc, thì bối rối sợ sệt, đáng lẽ theo gương ông Mô-Ren chạy vậy, tìm cách cứu vớt Đấng-Thế, tuy vẫn biết anh ta không cách gì cứu vớt được, anh ta

nắm nhà uống rượu, uống những hai chai rượu một lần. Nhưng hai chai rượu cũng chưa say đến mất não phân đoán, đến quên hẳn việc mới xảy ra, mà lại quá say không thể đứng dậy đi lấy thêm rượu nữa, nên anh ta ngồi trước hai cái chai không, trên cái bàn què, thấy hết bao nhiêu thứ mà quý mà nhà văn-sĩ Hôp-man thường tả ra, nhẩy lên nhẩy xuống một cách rất dễ sợ.

Chỉ một chắc Đấng-Lát là không nghĩ, không lo gì hết; trái lại còn

vui hơn nữa kia, vì nó trả thù được một người cứu và giữ được chỗ làm của nó dưới lâu Pha-ra-ông.

Đấng-Lát đi ngủ đúng giờ và ngủ yên.

Ông Vinh-Pho lãnh thư của bà-tước Sang-vi-O, hun hai má Thơ-Nhi, hun tay bà Máy-loanb-Láng, và bắt tay ông hầu-tước, rồi ra lên xe đi theo con đường về Ba-lê.

Ông lão Đấng-Thế đau đớn lo sợ không xiết kể.

Còn Đấng-Thế thì chúng ta đã biết chàng ra làm sao rồi!

X

Trong một căn phòng nhỏ ở đường Tulleries

Ta hãy để Vinh-Pho trên con đường Ba-lê, mà vào trước trong một cái phòng nhỏ ở điện Tulleries, căn phòng mà ai này cũng đều nghe biết, vì được Hoàng-đế Nã-phá-Luân và vua Lô-y XVIII ưa thích, và có lẽ hiện nay vua Lu-y Phi-lip cũng ưa thích thì phải.

Trong phòng ấy, trước một cái bàn mua ở Hartwicel, mà theo cái thói rất thông thường của các danh nhân (une de ces manies familières aux grands personnages), nhà vua yêu chuộng lắm, Lu-y ngồi nghe một người chừng trên 50 tuổi, tóc đen sẫm, mặt qui-phái, ăn bận rất trang hoàng, vừa nghe vừa xem một quyển sách Hô-ra (Horace).

Ông nói? Vua hỏi. — Rằng tôi lo ngại lắm, muốn tôi Bệ-hạ!

— Thật sao? Vậy thì ông có năm thấy 7 con bò mập và 7 con bò ốm hay sao?

Muốn tôi Bệ-hạ, không phải thế, mà như có thể cũng không có chuyện gì đáng lo ngại, vì chỉ là cái diêm bầy năm được mùa và bầy năm mất mùa; với một ông vua hay phòng nhân trước như Bệ-hạ, thì có sợ gì nạn mất mùa.

— Vậy thì ông muốn nói về tai nạn gì, ông Biacas?

(Còn nữa)